

AZ ORR, 1979

„Hosszas előkészítés után került közönség elé – Ország Lili poszthumusz tervezéseként – *Az orr*, Gogol novellájának maszkos színházi változata. (Ország Lilivel egy műsorban akartuk színpadra állítani Gogol fantasztikus novelláját és Peter Handke *Kaspar* című beszédjátékát, de ez utóbbit egy zártkörű munkabemutatót követően nemkívánatosnak ítélték.)

Az *orr* szereplői hatalmas, groteszk maszkokat viseltek, amelyek még az arányokkal is bizarrrá váltak: Pelageja Grigorjevna, Kovaljov reménytelen és egyre elérhetetlenebb szerelmét például megtermett férfi játszotta, míg Kovaljov megszemélyesítője filigrán nő volt. A matróna görögdinnye-méretű keblei között vergődött a cingár csinovnyik a képzeletében többször megjelenő bálterem táncparkettjén. Éltek a díszletek, a szemünk láttára gyötörték-préselték a kálváriáját járó, kiszolgáltatott hivatalnokot. De a játék főszereplői az ajtók és a kapuk voltak. Mindenféle ajtók: kopott szobaajtók, börtöncella-ajtók

és díszes palota-bejáratok labirintusában vergődve járta reménytelen útját Platon Kuzmics Kovaljov. Azzal, hogy valamennyi szerep hangját egyetlen színész, Darvas Iván szólaltatta meg, azt kívántuk érzékeltetni, hogy nincs külön kint és bent, minden egyetlen szubjektum tudatában, vagy inkább tudatalattijában játszódik.⁵⁰ (Balogh Géza)

„Tüsszentésekkel indul a játék. Gogol *Az orr* című novellájának megbábosítása. Mintha nyitány volna Darvas Iván prűszkölése. Darvas hangjátékként játssza az összes szerepet. A nőket és a kutyákat, a népies rendőrt és kegyelmes urat is. A *Pétevári elbeszélések* (1842) E. T. A. Hoffmann-szerű démonikus novelláját, ahol Kovaljov őrmagy március huszonötödikén arra ébred, hogy mint Peter Schlemil aki az árnyékát elvesztette, ő elvesztette az orrát. Balogh Géza átiratában és rendezésében maszkos játék *Az orr*. Kovaljov báli jelenet után ágyába tér. Álmában báli legyezők összeállnak roppant Pierette-alakká. A rivaldával

Kovaljov meg az önállósuló orra

50 Balogh Géza: A bábjáték Magyarországon. (Vince Kiadó, 2010. 138–139. o.)

Ország Lili

párhuzamos realista vaságyon fekvő őrnagy felett az orra a fekete színház fantasztikusabb nehézkedési törvényei szerint önállósul.

Az orr hiánya az elbeszélésben eleven valósággá lesz, a színpadon a hiányt az orr önálló élete jelenti. Ország Lili orra remekmű. Van benne némi klinikai eredet, de cseppet sem visszataszító. Prehisztorikus orrnak látszik. Történelem előtti leletnek. A fekete színház álomsíkján az orr kitekintget fehér ló vontatta hintaja ablakából. A fekete semmiből előgombolódik egy lépcsősor: tetején, trónszerű ülőalkalmatosságon

magas rangú cári egyenruha gallérja fölött az orr gúnyosan viselkedik. Triconszerű az orr, mint kegyelmes úr. Gogol kozmikus rettenetéből, szorongató elveszettség-érzetéből az előadás a kasztrációtól való félelem Freud-utáni vidám rémálmát állította elő. A rémálmom helyén a derű oka egyrészt Decsényi János zenéje, aminek fő motívuma Csajkovszkij *Vonós szerenád*jának keringője. Másrészt a koreográfus hiánya következtében a színészi játék zöme pantomim-mozgásokkal bonyolódik. Ezek azonban színészi süketnéma-játékok, nem pedig koreográfus megszabta mozgásrendszerek vagy csiszolt képzsű táncos-színészek mozdulatai. A bábok felsőbbrendű mozgásrendszereivel szemben a színészi mozgások alacsonyabb értékűek. Egy írnok zöld tollának rezgésével nem vetekedhetik a konvencionális némajáték.⁵¹ (Molnár Gál Péter)

(Nyikolaj Gogol – Balogh Géza: *Az orr*. Zene: Decsényi János. Tervező: Ország Lili. Rendező: Balogh Géza. Szereplők: Darvas Iván (hang), Kazinczy Ildikó, Vanyó János, Blasek Gyöngyi, Meixler Ildikó, Bánky Róbert, Dörögdy Miklós, Magyar Attila, Bognár Péter)

Az orr nélküli Kovaljov és reménytelen szerelme, Pelageja Grigojevna

SZILÁGYI DEZSŐ LEVELE DECSÉNYI JÁNOSHOZ⁵²

Decsényi János úrnak,
zeneszerző

Örömmel tájékoztatom Önt, hogy kérésünkre a Kulturális Minisztérium 5000.- Ft alkotói támogatásban részesítette Az orr c. bábpantomim zenéjének megkomponálásáért.

Az alkotói támogatás átutalásáról a Minisztérium intézkedik.

Műsorunkban való közreműködéséért ezúton is köszönetemet fejezem ki.

Budapest, 1979. február 28.

Üdvözlettel
Dr. Szilágyi Dezső
igazgató

Audencián a trónoló orr előtt

52 Gépelt másolat. (Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára Fond 28.)